

Рецензия

по конкурс за академичната длъжност „Доцент“

в научно направление 2.1. Филология

Гл. ас. д-р Биляна Курташева участва в конкурса за академичната длъжност „Доцент“ по научно направление 2.1. Филология с публикации и с хабилитационен труд, издаден като монография.

Хабилитационният труд, озаглавен „По рѣба на сравнението: Яворов, „Ролинг Стоунс“ и други не/възможни интертекстове“, публикуван от издателство „Жанет 45“ през 2018 г., е модерен и радикален опит в полето на интертекстуалното литературознание. Неговата модерност и радикалност се определя от смелата употреба на интертекстуалния метод. Биляна Курташева използва този метод, разкривайки междутекстови връзки между произведения, които не само на пръв поглед, но и при по-задълбочено четене не показват да имат нещо общо помежду си. Същевременно Биляна Курташева е литературовед, който рядко си позволява теоретични твърдения, без те да са базирани върху внимателното изследване на литературния текст. Тя знае, че всяко по-обобщаващо изказване е проблематично що се отнася до литературознанието, тъй като литературата е „обект“, който поради своето многообразие може без труд да постави под въпрос теоретичното изказване за себе си. Заедно с това Б. Курташева е изследовател, който е обърнат не толкова към теоретизациите на литературата (не че тя не ги познава добре и не може да ги коментира), колкото към самата литература, към нейната променливост, към постоянните изненади, които тя е в състояние да ни предложи.

Междутекстовият подход на д-р Курташева не се притеснява да влиза в разрез с познатите схеми на литературната история. Понятието „време“ в литературата има смисъл, който не е задължително да съвпада с историческото време. Пример за изследване, което показва несъвместимостта на литературното и на историческото време е първият текст в хабилитационния труд, посветен на неочакваното съответствие между стихотворението на Яворов „В часа на синята мъгла“ и „As Tears Go By“ („Докато сълзите текат“) на „Ролинг Стоунс“. Връзката между двете произведения е наистина неочаквана. Тя е не само в поразяващите тематични и езикови съвпадения между тях, но и в обстоятелството, че произведенията се оказват изключения в творчеството на своите автори. Кръгът „Мисъл“, към който принадлежи Яворов, привилегирова създаването на изкуство пред раждането на деца. Децата не са приоритет и на групата „Ролинг Стоунс“, която е свързана със сексуалната революция.

Темата за децата е част от една друга тема – тази за възрастта. Биляна Курташева е литературоведът, който обръща изключително внимание на разглеждането на възрастта в литературата. В книгата „По ръба на сравнението: Яворов, „Ролинг Стоунс“ и други не/възможни интертекстове“ тя е засегната на редица места.

Текстът „Далчев: политики на зрелостта (в сянката на Гео Милев)“ ни среща (няма да бъде преувеличено да се каже това) с едно литературоведско откритие. Далчев не е изследван по отношение на своя съвременник Гео Милев. Биляна Курташева обаче прави много тънък паралел между двамата. Той преминава през тяхната страст към фрагмента и антологите, за да направи един психоаналитичен обрат, свързвайки авторите посредством нарцисличната рана, която нанася Гео Милев на Далчев, причислявайки го в статията „Поезията на младите“ към плеяда дебютиращи автори, които епигонски следват

символизма и Лилиев. Оттук – показва ни Биляна Курташева – цялата последваща „кариера“ на Далчев е стремеж да се „покрие“ тази рана, да се избяга от присъдата на автора на „Септември“. Далчев става поет не на младостта, където го поставя Г. Милев, а на старостта и е авторът, от който той най-силно се стреми да се оразличи от символизма и най-безкомпромисно критикува тъкмо Лилиев.

Друг интересен текст, занимаващ се в възрастта, е „Едно отклонение: сензора Капулети и краткостта на детството“, който е част от „Реабилитация на машехата: скритият мотив на три вълшебни приказки“. В него се анализира възрастта на Жулиета, която днес се приема за прекалено ранна що се отнася до една „зряла“ любовна връзка, каквато героинята има с Ромео. Всъщност това разбиране е проблематизирано от самия текст. Дойката на Жулиета е загубила девствеността си на 12 години, а майка ѝ е имала дете на нейната възраст. Понятията „младост“, „зрялост“ и „старост“, с които описваме своите възрасти, се оказват силно зависими от социо-културната ситуация.

Хабилитационният труд на Биляна Курташева не следва традиционните схеми на литературната история, ала това не означава, че в него отсъства какъвто и да било литературно-исторически модел. Напротив, чрез анализа на конкретни текстове, той се спира на знакови периоди и автори, давайки ви възможност да видим по-добре тяхната литературно-историческа роля и място. Обект на неговия интерес е преди всичко литературната модерност. Трудът започва с Яворов, продължава с Гео Милев, Далчев, Йовков, ранната деветосептемврийска поезия, проблемът за превода през 70-те и 80-те години, Вера Мутафчиева, Константин Павлов, Екатерина Йосифова, Иван Цанев, поезията през 90-те. След това се прави завой към литературната критика, където коментирани са Никола Георгиев и Миглена Николчина. В края си книгата се обръща към междутекстови

проблеми на чуждестранната литература, като се извършва преход от литературата на Запада (вълшебните приказки и Силвия Плат) към един автор, който бива виждан като принадлежащ на една глобална или световна литература – Роберто Боланьо.

Навсякъде Биляна Курташева открива неочаквани интертекстове, които променят познатата представа за автора и произведението. Оказва се, че адът в поемата на Гео Милев „Ад“ е всъщност град, който освен това има и свое конкретно име: Лондон. Иван Белин от разказа на Йовков „Грехът на Иван Белин“ парадоксално се оглежда в героя на Вазов от „Под Игото“ Генко Гинкин, защото името и на двамата означава „мъж на жена си“: Белин – съпругът на баба Бяла и Гинкин – съпругът на кака Гинка. Романът на Вера Мутафчиева „Аз, Анна Комнина“ и есеистичното ѝ произведение „Книга за Софроний“ са близки тъкмо в онова, което ги различава. Романът се стреми да покаже човешкото присъствие на Анна Комнина, замъглено от огромната историческа дистанция, която ни дели от тази средновековна фигура, докато „Книга за Софроний“ се обръща към публичния образ на Софроний Врачански, изличен в неговото „Житие и страдание на грешния Софроний“.

Последният пример показва една от особеностите на междутекстовия подход на Биляна Курташева. Тя не толкова търси близостите между различните текстове, които съполага, колкото различията, които ги правят близки. Осъществяването на тази задача не би било възможно без умението за внимателно четене на текста, което виртуозно демонстрира Б. Курташева.

Публикациите, с които гл. ас. д-р Биляна Курташева участва в конкурса за академичната длъжност „Доцент“, показват нейните разностранни академични интереси. Някои от тях са публикувани в престижни международни издания. Тук бих обърнал внимание на една от тях: „From Theresienstadt to Santa Teresa: The Inexpressible in the Last Novels of W.G. Sebald

and Roberto Bolaño“. Публикацията показва нещо специфично за Биляна Курташева като литературовед. Основна насока в нейната работа е съвременната литература. Тя е задълбочен неин познавач. При това – не съвременната литература, сведена до нейния Европейски и Западен ареал. Биляна Курташева се интересува от „световността“ на съвременната литература.

Текстът „From Theresienstadt to Santa Teresa: The Inexpressible in the Last Novels of W.G. Sebald and Roberto Bolaño“ прилага междутекстовия подход. Сравнени са романите „Аустерриц“ на немския писател В. Г. Зебалд и „2666“ на чилийския писател Роберто Боланьо. Интересът на Б. Курташева към Боланьо е траен. Тя се обръща към него и в книгата си „По рѣба на сравнението: Яворов, „Ролинг Стоунс“ и други не/възможни интертекстове“. Обяснението на това устойчиво отношение към чилийския писател е обяснимо. Неговото наследство е сред литературните събития от началото на ХХІ век. Същевременно той предлага една от най-силните перспективи за излизане от формирания от Западния канон начин на възприемане на литературата. В сравнението на енигматичните романи на Зебалд и Боланьо Биляна Курташева прилага по образцов начин своята „техника“ за междутекстово четене: сравняват се произведения, които са видимо силно отдалечени едно от друго.

Като преподавател в програмите на департамент „Нова българистика“ на Нов български университет Биляна Курташева е харесвана от студентите. Нейните лекции са разнообразни, интересни по тематика и съчетаващи достъпния изказ с високата академична проблематика. Същевременно тя активно се включва в академичната работата на департамента, като участва в неговите семинари и конференции и предлага атрактивни

академични събития. Само един пример: нейна инициатива е протичащият в момента семинар на департамента „Есето – жанрът, който мисли кризите“.

Убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на гл. ас. д-р Биляна Курташева академичната длъжност „Доцент“ по научно направление 2.1. Филология. Гласувам „ЗА“.

05. 05. 2022 г.

С уважение:

(доц. д-р Морис Фадел)